

Цимбалістий С. З.,

науковий співробітник науково-дослідного відділу нормативного регулювання науково-дослідного центру нормативно-технічного регулювання,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

(Київська область, Україна)

Крикун О. М.,

науковий співробітник науково-дослідного відділу нормативного регулювання науково-дослідного центру нормативно-технічного регулювання,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

(Київська область, Україна)

Ратушний О. В.,

науковий співробітник науково-випробувального відділу дослідження речовин, матеріалів та виробів науково-дослідного центру досліджень та випробувань,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

(Київська область, Україна)

**ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗПОДІЛУ ПРАВ, ОБОВ'ЯЗКІВ ТА
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МІЖ УЧАСНИКАМИ ПРОЦЕСУ З
ПІДТРИМАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ
(ОБСЛУГОВУВАННЯ) СИСТЕМ ПРОТИПОЖЕЖНОГО ЗАХИСТУ**

В Україні відсутній єдиний уніфікований документ, який чітко визначає права та обов'язки всіх суб'єктів, що беруть участь у процесі з підтримання експлуатаційної придатності систем протипожежного захисту на всіх стадіях

життєвого циклу системи. Однак такі вимоги є, але вони розпорошені по документах різного рівня та статусу. Зокрема вимоги щодо прав та обов'язків деяких суб'єктів, що беруть участь у процесі з підтримання експлуатаційної придатності систем протипожежного захисту викладені у Кодексі цивільного захисту України [1], ДБН В.2.5-56:2014 Системи протипожежного захисту [2], Правилах пожежної безпеки в Україні [3], ДСТУ EN 54-1:2022 [4], ДСТУ EN 54-2:2003 [5], Технічному регламенті будівельних виробів [6].

Кодексом цивільного захисту [1] встановлено, що діяльність із забезпечення пожежної безпеки та запобігання пожежам є складовою діяльності посадових осіб і працівників суб'єктів господарювання. Забезпечення пожежної безпеки покладається на власника (власників) об'єкта нерухомого майна, а також на керівника (керівників) суб'єкта господарювання, а щодо фізичних осіб - підприємців - особисто.

Таким чином, очевидним є те, що забезпечення підтримання експлуатаційної придатності СПЗ слід покласти на керівників установ, що використовують об'єкти, які обладнані СПЗ. При цьому, в його обов'язки слід передбачити:

- забезпечення дотримання вимог нормативних документів у частині підтримання експлуатаційної придатності та регламентів робіт із технічного обслуговування СПЗ;

- призначати осіб із числа інженерно-технічного персоналу, на яких покладати обов'язки з підтримання запроєктованого режиму роботи СПЗ та ТО під час експлуатації СПЗ;

- організувати навчання технічного персоналу та забезпечувати контроль за виконанням покладених на нього обов'язків;

- залучати до забезпечення технічного обслуговування СПЗ суб'єктів господарювання, які мають право на провадження такого виду господарської діяльності;

- забезпечувати розробку, зберігання, ведення та актуалізацію документації СПЗ впродовж усього життєвого циклу системи.

Керівник, що експлуатує СПЗ, відповідальна особа, інженерно-технічний персонал, що працює безпосередньо з приладами управління та індикації СПЗ, якими об'єкт обладнаний, приладом приймально-контрольним пожежним повинні пройти навчання щодо роботи на 1 та 2 рівнях доступу згідно з ДСТУ EN 54-2:2003 [5]. На підставі позитивних результатів навчання керівник, що експлуатує СПЗ, оформлює допуск технічного персоналу, відповідальної особи до роботи з ППКП, приладами управління та індикації СПЗ.

Нормативний документ [2] встановлює вимоги до проектування СПЗ. Він детально регламентує типи систем, їхній функціонал, технічні параметри, а також умови застосування на різних об'єктах будівництва. Згідно із цим нормативним документом відповідальність за дотримання вимог при проектуванні СПЗ покладається на проєктувальників. А згідно із національними стандартами України монтажні організації – забезпечують якість виконання робіт та відповідність встановленого обладнання проєктним рішенням для СПЗ.

До робіт з ТО СПЗ повинні залучатися суб'єкти господарювання, які отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, у частині підтримання експлуатаційної придатності відповідних систем згідно з Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, затвердженими ПКМУ від 23 листопада 2016 року № 852 «Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення» [7].

Під час перевірки готовності до експлуатації СПЗ проводяться комплексні випробування, підтверджується працездатність СПЗ, а також визначається відповідність СПЗ проєктній документації, власник повинен утворити комісію з перевірки готовності до експлуатації систем протипожежного захисту та визначити її склад, до якого повинні увійти: представники замовника (голова комісії), проєктної, монтувальної, пусконаладжувальної організацій, представник уповноваженого органу, представники організації, що здійснює ТО, та організації, що здійснює пожежне спостереження за СПЗ.

Запроєктований режим роботи СПЗ повинен забезпечуватися керівником, що експлуатує СПЗ, або відповідальною особою шляхом дотримання під час експлуатації проєктних рішень, у тому числі щодо алгоритмів спрацювання СПЗ та ТО, здійснення контролю за дотриманням робочих характеристик СПЗ з використанням засобів контролю та індикації, що входять до складу СПЗ, контролю дотримання строків ТО, перевірки працездатності або випробування СПЗ протягом строку їх експлуатації.

Перевірку працездатного стану СПЗ повинен забезпечити керівник, що експлуатує СПЗ відповідно до планування. Для перевірки працездатного стану СПЗ керівник, що експлуатує СПЗ, повинен забезпечити присутність на об'єкті представника організації, що здійснює ТО. За результатом перевірки працездатного стану СПЗ складається акт технічного обстеження систем протипожежного захисту. Про результати перевірки працездатного стану СПЗ керівник, що експлуатує СПЗ повинен проінформувати уповноважений орган. Уповноважений орган проводить перевірку працездатного стану СПЗ під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Якщо під час експлуатації СПЗ виявлено їх несправності, керівник, що експлуатує СПЗ, або відповідальна особа повинні організувати роботи з ремонту, модернізації (технічного переоснащення) СПЗ. Після завершення ремонтно-відновлювальних робіт ремонтний персонал перевіряє працездатність СПЗ в частині проведених ремонтних робіт на відповідність запроєктованому режиму роботи, за потреби проводить відповідні роботи з налагодження СПЗ, результати оформлює актом обстеження СПЗ. Рішення про переведення СПЗ в режим неповної працездатності приймає керівник, що експлуатує СПЗ, крім випадків, коли СПЗ необхідно терміново перевести в такий режим у результаті виникнення її несправності, що може створити загрозу життю чи здоров'ю людей або завдати матеріальних збитків.

Для розгляду питання щодо можливості подовження строку експлуатації СПЗ керівник, що експлуатує СПЗ, може утворити комісію з технічного обстеження СПЗ та визначає її склад. До складу комісії входять керівник, що експлуатує СПЗ (голова комісії), та/або його відповідальна особа, представник організації, що здійснює ТО, представник організації, що здійснює пожежне спостереження за СПЗ, представник виробника обладнання (за потреби), уповноважений орган, а також можуть входити інші фізичні та юридичні особи. У разі позитивних результатів технічного обстеження СПЗ та підтвердження комісією з технічного обстеження працездатного стану СПЗ, керівник, що експлуатує СПЗ, може прийняти рішення щодо подовження строку експлуатації СПЗ на строк не більше ніж на 5 років, яке оформлюється відповідним наказом. Про подовження строку експлуатації СПЗ керівник, що експлуатує СПЗ, повідомляє уповноважений орган.

Перед закінченням строку експлуатації СПЗ, а також у разі неможливості ремонту, модернізації (технічного переоснащення) СПЗ керівник, що експлуатує СПЗ, приймає рішення про виведення СПЗ з експлуатації, яке оформлюється відповідним наказом.

Узагальнений перелік прав та обов'язків суб'єктів, що залучені до процесу експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Узагальнений перелік прав та обов'язків суб'єктів, що залучені до процесу експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ

Учасник процесу	Етап виконання	Обов'язки	Відповідальність	Нормативний документ
Проектувальник	Проектування	Розробка проектної документації згідно норм, врахування пожежних ризиків.	За відповідність проектних рішень нормам та ефективність СПЗ.	ДБН В.2.5-56:2014 [2]
Монтажна організація	Монтаж / пусканалагодження	Якісний монтаж СПЗ за проектом, використання сертифікованого обладнання, проведення пусканалагоджувальних робіт	За якість та відповідність монтажних робіт проекту та нормам.	ДБН В.2.5-56:2014 [2], Ліцензійні умови
Власник (керівник) об'єкта	Експлуатація/обслуговування	Забезпечення експлуатаційно	За підтримання СПЗ у	Кодекс цивільного

	ня, контроль/нагляд	ї придатності СПЗ, організація ТО, усунення несправностей, ведення документації, інструктажі персоналу, укладання договорів з ліцензованими організаціями	справному стані протягом усього терміну експлуатації	захисту України [1], національні стандарти України
Спеціалізована обслуговуюча організація	Експлуатація/ обслуговування	Проведення ТО, планових/поза планових ремонтів, періодичних випробувань, фіксація результатів	За якість та повноту проведених робіт, дотримання регламентів.	Ліцензійні умови, національні стандарти України
Уповноважений орган	Контроль/нагляд	Здійснення державного нагляду (контролю), проведення перевірок, застосування санкцій.	Забезпечення дотримання законодавства у сфері пожежної безпеки.	Кодекс цивільного захисту України [1], Правила пожежної безпеки в Україні, національні стандарти України

Таким чином процес підтримання експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ організовує та проводить керівник установи, що використовує об'єкти, які обладнані СПЗ. До процесу підтримання експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ керівник установи може залучати представника проектної організації, представника монтувальної організації, представника пусконаладжувальної організації, представника уповноваженого органу, представника організації, яка здійснює технічне обслуговування СПЗ, представника організації, що здійснює пожежне спостереження за СПЗ. Кожний із зазначених суб'єктів, що залучений до процесу

підтримання експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ допомагає керівнику установи проводити роботи із забезпечення підтримання експлуатаційної придатності (обслуговування) СПЗ об'єкту.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 34-35. Ст. 458.
2. ДБН В.2.5-56:2014. Системи протипожежного захисту. Зі Зміною № 1. [Чинний від 2019-11-01]. Вид. офіц. Київ : Мінрегіон України, 2019. 103 с.
3. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 р. № 1417. *Офіційний вісник України*. 2015. № 26. Ст. 91.
4. ДСТУ EN 54-1:2022. Системи виявлення пожежі та пожежної сигналізації - Частина 1: Вступ (EN 54-1:2021, IDT). [Чинний від 2023-12-31]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 23 с.
5. ДСТУ EN 54-2:2003. Системи пожежної сигналізації. Частина 2. Прилади приймально-контрольні пожежні (EN 54-2:1997, IDT). [Чинний від 2004-07-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2004. — 40 с.
6. Про затвердження Технічного регламенту будівельних виробів (продукції) : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2006 р. № 1764. *Офіційний вісник України*. 2006. № 51. Ст. 145.
7. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 р. № 852. *Офіційний вісник України*. 2016. № 94. Ст. 115.